

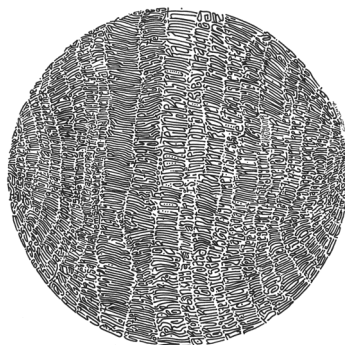
NÓTÁRI TAMÁS

VÁLASZTÁSI KAMPÁNY POMPEIIBEN

A *dipinti* főbb jellemzői

■ A választási feliratok (*dipinti*) ekként készültek:¹ a *dealbator* (szó szerint „fehérre festő”) lealapozta a falfelületet, majd a *scriba* (írnok) felfestette a szöveget. (Olykor ugyanaz a *dealbator* és *scriba* készítette az egymással rivalizáló jelöltek „plakátjait” is.) Egy átlagos felirat a jelölt és az ajánló(k) nevét, a pályázó által elérni kívánt tisztséget, a szavazásra vonatkozó felhívást, illetve ajánlást tartalmazta, és esetleg a jelölt kiválóságára (*dignus, vir bonus* stb.) vonatkozó klisészerű utalást.² A *dipinti* a mai plakátstandardhoz közelített: a jelöltek nevének betű olykor a 60 cm-es magasságot is elérték, ám nem egy felirat betűmérete 20 cm körüli.³ A *dipinti* bő fele a Vezúv kitörésének évéből, Kr. u. 79-ből származik, vagyis Pompeii utolsó nagy választási küzdelmét dokumentálja – ezek az ún. *tituli recentiores*. Ugyanakkor számos felirat a köztársaság utolsó századában keletkezett – az ún. *programmata antiqua*.⁴

Bizonyos esetekben maga a felirat tájékoztat az annak készítésében részt vevőkről. Így példának okáért a *scribák* közül név szerint ismerjük Florillust, Papiliót, Hinnulust, Porcellust, Luciust egy-egy, valamint Infantiót két „plakátról”.⁵ A Paquius Proculust *duumvir*nek ajánló feliraton az írnok (Ossius) neve mellett olvashatjuk a falat fehérre festő mesterember (*dealbator Onesimus*) nevét is; s egy másik feliratból megtudhatjuk, hogy a *dealbator*t Victornak, segédjét („*adstante*”, vagyis „*aki mellette állt*”) Vesbinusnak hívták.⁶ A *duum-*

Róma mint birodalom egyértelműen férfijogú társadalom volt, a nőket sem aktív, sem passzív választójog nem illette meg. Érdekes jelenség ugyanakkor, hogy 52 „kampányplakáton” női neve(ke)t olvashatunk...

vír tisztségére pályázó Lucius Staius Receptust szomszédja, Aemilius Celer ajánlotta a többi szomszéd figyelmébe, s a „plakátot” is maga festette – vagy a jelölt állhatott közel hozzá, vagy munkájára lehetett igen büszke, mert arra, aki a feliratot letörli, illetve tönkreteszi, az átokformulák bevett kifejezésével betegséget kíván („*qui deles aegrotas*”).⁷

A választási feliratok (*dipinti*) száma 2800. Ezek – hozzávetőleges százalékos arányokkal számolva – 72%-a nem tartalmaz ajánlót (*rogator*). A fennmaradó 28%-ot nézve a következő kép bontakozik ki: 5% *collegium*októl vagy foglalkozási ágak képviselőitől származik, illetve ezeket nevezi meg ajánlóként; 21% név szerint említ ajánlókat (*rogatores*, vagyis férfiakat); 2%-nál azonban nők jelennek meg név szerinti ajánlóként (a szóképzés szabályai szerint *rogatrices*, bár e szó a klasszikus latin *thesaurus*ában nem bukkan fel), akik szavazati joggal bíró férfi polgártársaikat buzdítják a választható férfi jelölt melletti voksolásra.⁸

A kampányfeliratok az alábbi három tisztségre ajánlják a jelölteket: *duumvir (iure dicundo)*, *aedilis*, *duumvir quinquennalis*. Pompeii legfőbb testülete, a száztagú városi tanács (*ordo decurionum*, *ordo sanctus*) vidéki viszonylatban a római szenátust mintázta, a tagság adott *honorarium* fejében is megszerezhető volt, ami jól mutatta a rómaiak azon alapállását, hogy az adott város/közösség vezetését azok lássák el, akik egyfelől vállalkozásaik, vagyonuk, beruházásaik révén a legnagyobb *contributiót* teljesítik a köz felé, másfelől pedig akiknek a fennálló rend felborulásával a legtöbb a veszténivalójuk, mivel ezektől várható el a legfelelősségteljesebb vezetés. Akik nem a *honorarium* segítségével kerültek a *decuriók* sorába, azokat a városi *populus* választotta be a testületbe. A *professio petentium*, vagyis a jelöltek – a passzív választójogot Augustus korában harmincról huszonöt évre csökkentették – listájának összeállítása után vette kezdetét a választási kampány, amely márciustól márciusig, az új hivatali év kezdetéig tartott. (Az annuitás elve, amely szerint a *magistratus* egy évig töltheti be hivatalát, a helyi tisztségek szintjén is érvényesült, akárcsak a kollegialitás, valamint az *intercessio* elve, hatalommegosztás nem lévén, megakadályozva a túlzott hatalomkoncentrációt.)

A városi hierarchia is a birodalmi igazgatás rendjét mintázta. A *duumviri (dioviri) iure dicundo* irányították a jogszolgáltatást a magánjogi perekben, elnököltek a városi szenátusban, és gondoskodtak az ott született (az ő hivatali évük szerint datálódó) határozatok végrehajtásáról, valamint *intercessiót* gyakorolhattak egymás és az alacsonyabb rangú *magistratusok* intézkedéseivel szemben – vagyis hatáskörük helyi szinten a *consulok* és a *praetorok* jogkörét fedte. A városi *aedilisek (aediles viis aedibus sacris publicis procurandis)* az utak, a vallási és középületek állapotát, a vásárokat és a gabonaellátást felügyelték, valamint a *ludi* megrendezéséért feleltek – hatáskörük a városban nagyjából a római *aedilisekével* volt azonos. Az ötvenként megválasztott *duumviri quinquennales* a polgárok listáját állították össze, elvégezték a polgárság vagyoni besorolását, felülvizsgálták az *ordo decurionum* tagjainak listáját, és ellátták az erkölcsfelügyeletet – tehát helyi *ensorokként* működtek.

Az ajánlók

■ A kampány során szerephez jutottak a pályázó szomszédjai (*vicini*), akik ajánlásokat fogalmaztak meg a jelölt mellett. E véleménynyilvánítás jelentősége nyilván abban állt, hogy azok, akik mindennapos kapcsolatban álltak a pályázóval, vagyis

bőven volt alkalmuk megtapasztalni viselkedését, emberi kvalitásait a hétköznapokban, kedvező összképet alakítottak ki róla. A legegyszerűbb „plakátok” itt pusztán a támogatás tényét rögzítik a *rogant* igével, illetve az *ovf* (*orant vos faciatis*) rövidítéssel, így például az *aedilis* tisztségre pályázó Vatia, Lucius Ceius, Casellinus és Gavius esetében.⁹ Előfordul a szövegekben a pozitív minősítés is, nevezetesen a *derék polgár* (*civis bonus*),¹⁰ valamint a *drp* (*dignus rei publicae*), vagyis a *méltó a közügyek intézésére/politikai tisztségre*¹¹ fordulat, illetve a támogatás határozott voltára való utalás (*cupidi*), mint a *duumvirre* választandó Publius Paquius Proculus¹² esetében. A szomszédokon kívül értelemszerűen a *patronus*uktól társadalmi függőségben lévő *cliensek*¹³ és egykori rabszolgák (*libertini*, szabadosok) is igyekeztek a hivatalra pályázó mellett kampányolni.¹⁴

Olykor a választási körzet egésze nevében fogalmazódik meg a szöveg, így például a Porta Saliniensis és a Porta Campaniensis körzetének lakosai esetében, akik Marcus Cerriniust, illetve Marcus Epidius Sabinust¹⁵ támogatják, valamint a Porta Urbulanensis körzetének lakosai Lucius Amplianust támogatandó hangsúlyozzák, hogy a jelölt *derék férfiú* (*vir bonus*) és *méltó a tisztségre* (*rei publicae dignus*).¹⁶ Érdekes a szomszédok ajánlásainak földrajzi eloszlása is: Vatia és Ceius ajánlásai lakhelyük közvetlen közelében is nagy számban olvashatók, ezzel szemben Lollius Fuscus és Popidius Ampliatus szomszédjai csak a távolabbi kerületekben ajánlják a jelöltet – eszerint az utóbbi két pályázó nem ápolhatott igazán jó viszonyt szomszédjaival, s tarthatott attól, hogy a közelben elhelyezett feliratok ellenkampányt, a szomszédok részéről dehonesztáló falfirkákat eredményezhetnek.¹⁷

Az egyes foglalkozási ágak, szakmák képviselői olykor egyesületekbe (*collegium*) tömörülhettek. Jól tudjuk Marcellus regulaszerű mondatából, hogy a *collegium* megalapításához és működéséhez legalább három tagra volt szükség, tehát: *tres faciunt collegium*.¹⁸ Tehát e *collegium*ok önkéntes alapon szerveződtek, vagyis az adott szakma műveléséhez nem szükségeltetett kötelező *collegiumi* tagság, s így az egyesület a szakmai összes művelőjének érdekképviselőjét sem láthatta el. A választási kampányban viszont erőteljesen megjelennek a foglalkozási ágak, méghozzá kétféleképpen. Az egyik lehetőség: az ajánló neve mellett szerepel a foglalkozása is – alighanem szakmája város-, vagy legalábbis kerületszerte ismert képviselőjéről lehetett ilyenkor szó, hiszen másként nevének foglalkozásával együttes említése súlytalan maradt volna –, ilyen például Felix gyümölcskereskedő (*pomarius*)¹⁹ és Felicio farkasbabáros (*lupinarius, lupinipolus*)²¹ „plakátja”. A másik esetben a szakma megnevezése szerepelt a feliraton, így pl. a Cerriniust támogató *pomarii* (*gyümölcskereskedők/gyümölcsárosok*)²² – ám a latinban nem lévén határozott és határozatlan névelő, nem tudhatjuk, hogy Cerriniust „gyümölcskereskedők támogatják”, vagy „a gyümölcskereskedők támogatják”, ami korántsem árnyalatnyi különbség. Tény azonban, hogy amennyiben egy szakma teljessége kívánt – akár ténylegesen, akár a „plakát” megrendelője szerint (hiszen nem lévén szakmai érdekképviselő, a teljes körű felmérés lehetetlen volt) – a jelölt mögé állni, akkor az *universi* kitétel is megjelenik a feliraton, így például a Caius Cuspinus Pansát támogató összes ökörhajcsár (*muliones universi*).²³

Milyen szakmák, illetve képviselőik nyilvánultak meg a „plakátokon” a kampány során? A gyümölcskereskedőkről (akik Marcus Holonius Priscust hol *aedilis*nek,²⁴ hol *universi pomarii*ként *duumvir*nek²⁵ akarták megválasztatni) és az öszvérhajcsárokról²⁶ már volt szó. Hallatták azonban a hangjukat a kenőcsárosok (*unguen-*

tarii),²⁷ a földművesek (*agricolae*),²⁸ a vincellérek (*vindemitores*),²⁹ a tyukászok (*gallinarii*),³⁰ a zsákhordók (*saccarii*),³¹ a ványolók/ruhatisztítók (*fullones*), méghozzá név szerint és mint *universi* is,³² a gyékényszövők (*tegetarii*),³³ a filckészítők (*quac-tiliarii*),³⁴ a kelmefestők (*infectores*),³⁵ az ácsok (*lignarii*),³⁶ a borbélyok (*tonsores*),³⁷ a pékek (*clibanarii*),³⁸ a molnárok (*pistores*), karöltve a jelölt szomszédjaival,³⁹ a halászok (*piscicapi*)⁴⁰ és a konyhai személyzet tagjai (*culinarii*)⁴¹ is. Szellemes a színházi jegyszedő (*dissignator*), Sabinus felirata, aki nemcsak ajánlásával, de tapssal is támogatja Marcus Epidius Sabinus *duumvir*-é választását.⁴² Poebus, a boltos vásárlóival együtt – a bolt igazi agóra lehetett – kampányol két *duumvir*-jelölt mellett.⁴³ Kifejezetten a kocsmárosokat (*caupones*) szólítja fel az ajánló – vajon egy vendéglátós vagy egy lelkes törzsvendég? – Sallustius Capito *aedilis*-szé választására.⁴⁴ A kocsmák kétségkívül szintén a politikai véleményformálás színterei voltak, hiszen a kocsmáros (*copo/caupo*) Sabinus szintén egy a közügyek ellátására méltó *aedilis*-jelölt mellett foglal állást.⁴⁵

Bizonyos, a kampányban „plakátjaikkal” részt vevő ajánlók esetében nem is annyira foglalkozásuk, hanem az abból fakadó társadalmi állás lehetett mérvadó, hiszen az előbbi felsorolás csupán kisembereket, kétkezi munkásokat tartalmazott. Más esetekben nem a foglalkozás, hanem valamely egyéb tevékenység vagy vallás kapcsolhatta őket egybe. Néhány ajánló ezek közül: egy jeles sportoló (Pyramus Calvos olimpiai bajnok⁴⁶), pap (Amandus),⁴⁷ csoportként Isis papjai (vagy hívei?),⁴⁸ Venus templomának szolgálói,⁴⁹ egy adott amfiteátrum nézőközönsége/törzsközönsége,⁵⁰ városi tanácsstag⁵¹ és bíró.⁵²

Figyelmet érdemelnek a tanárok/tanítók ajánlásait tartalmazó feliratok: nem magukban, hanem tanítványaik nevében is szólva lépnek fel az adott jelölt mellett.⁵³ Eldönthetetlen marad, hogy a véletlen, a tudatlan plakátmázoló vagy pedig a jelöltet (vagy épp akár a tanárt/iskolát/tanulóit) lejárató ellenkampány műve-e a két feliraton⁵⁴ is felbukkanó hiba: a tanárok nem *ablativus*-ban „*cum discentibus*”, hanem *accusativus*-ban „*cum discentes*” (vagyis kb. „díjájjaikkal[!] együtt”) kérik a jelöltet támogatni.

Róma mint birodalom egyértelműen férfijogú társadalom volt, a nőket sem aktív, sem passzív választójog nem illette meg. Érdekes jelenség ugyanakkor, hogy 52 „kampányplakáton” női neve(ke)t olvashatunk, akik ajánlásaikkal támogatják és ajánlják a választási küzdelemben részt vevő jelölteket szavazati joggal bíró férfi polgártársaik figyelmébe.

A nők ajánlásai nem sokban különböznek a férfiak nevéhez köthetőktől, ugyanúgy a jelölt és az ajánló nevét, a tisztséget, a szavazásra vonatkozó felhívást, illetve ajánlást tartalmazzák, és esetleg a jelölt kiválóságára (*dignus, vir bonus* stb.) vonatkozó klisészerű utalást.⁵⁵ Érdekes módon azon esetekben, amikor az adott nő nem egyedül szerepel ajánlóként a feliraton, hanem vagy egy férfinév (például „*Epidia nec sine Cosmo*”),⁵⁶ vagy a szomszédok és rokonok⁵⁷ társaságában, akkor a nő neve szerepel első helyen. (Hasonlóképp Sutoria Primigenia ajánlásában, amely külön kitéltet is tartalmaz a politikailag alighanem inaktív Astylus felé „*Astylos, alszol!*” (*Astyle, dormis!*) formában.⁵⁸ Bár erre ellenpélda is akad, vagyis olykor a férfi (férj) neve áll első helyen: Aulus Trebius Valens *aedilisi* jelöltségét Cerialis Acratopinon és Cassia is támogatja.⁵⁹ (Eldönthetetlen, hogy az ajánlást komolyan lehet-e venni, hiszen a férj neve, Acratopinon beszélő név, a rómaiak szemében szalonképtelen szokásnak hódol, vegyítés nélküli, vagyis „színbort ivó”.) A személyes kötődés egy

esetben derül ki az ajánlásból: Lucius Popidius Secundus *aedilisszé* választását nagyanyja – alighanem a város egyik tekintélyes matrónája –, Taedia Secunda is lelkesen (*cupiens*) támogatja.⁶⁰

A foglalkozási ágak is megjelennek a női ajánlóknál. Statia és Petronia, két pékné⁶¹ Marcus Caselliust és Lucius Albuciuat ajánlotta *aedilisnek*,⁶² hozzátéve: „*Ilyen polgárok kellene a mi közösségünk élére!*” Nemcsak a kocsmárosok, a kocsmárosnék is támogattak bizonyos jelölteket, így például a vendéglátóipari egység tulajdonosnője, Asellina *duumvirnek* ajánlja Ceius Secundust,⁶³ illetve Caius Lollius Fuscust,⁶⁴ s ezen utóbbi ajánláshoz Zmyrina is csatlakozott, aki pincérlányként tevékenykedett az intézményben. Zmyrina egy másik feliraton Caius Iulius Polybiust ajánlja *aedilisnek*, és egy külön „plakáton” Cuculla is e jelöltet támogatja.⁶⁵ E két feliraton azonban – amint ez az ásatások során kiderült – röviddel felfestésük után, vagyis még a választási kampány idején fehérrel lemázolták, vagyis kitorölték a két női nevet; ennek magyarázata alighanem abban keresendő, hogy a jelölt számára kínos lehetett a lelkes honleányok igyekezete és közeli ismeretsége (vagy azoknak a szándéka, akik e két névvel akarták őt „érdemesíteni” az *aedilisi* tisztségre), mivel más feliratokból tudható: a két nő nemcsak pincérnőként, hanem a város közismert prostituáltjaként is működött.⁶⁶

Politikai program a feliratokon

■ A pályázók és „kampánystábjuk” nyilvánvaló érdeke volt a választásra jogosult szavazótábor mobilizálása. Hogyan nyilvánult meg mindez a szűkszavú választási feliratokban? A megfogalmazást tekintve értelemszerűen elsősorban az *imperativus*-nak a tisztség *accusativus*ával történő összekapcsolásával (pl. *fac/facite aedilem*;⁶⁷ sőt: *fac facias*⁶⁸) és olykor a választók adott csoportjának megszólításával, ami jelenthette akár a gyümölcskereskedőket, a szomszédokat vagy akár a labdajátékosokat.⁶⁹ Nem egy feliraton olvashatjuk a *dormire* ige adott, legtöbbször *singularis* 2. személyű (*dormis*) alakját, ami – hiszen a latin folyóírás sem, a feliratok pedig végképp nem ismerték a mondatközi és -végi írásjeleket – akár „alszol”, akár „alszol?!” jelentésben is érthető. Ekként a felirat akár általában a *cliensekre*, akár név szerint a szomszéd Loreiusra, Graphicusra vagy Proculusra is mintegy ráírvall,⁷⁰ s ezt az értelmet más feliratokon a megszólítotthoz intézett a „*surge!*”,⁷¹ illetve „*vigila!/vigula!*” (*ébredj! serkenj! talpra!*) csak erősíti.⁷² Ezen *imperativus*okhoz képest szinte már behízselgő a „*cupis*” (*akarod*) és a „*scio te cupere*” (*tudom, hogy akarod*) kifejezés mint szavazásra serkentő fordulat.⁷³

A feliratokat végignézve alig akad köztük néhány, amely érdemi „politikai programot” fogalmazott volna meg. Számtalanszor látjuk visszatérni a klisészerű „*virum bonum*” fordulatot, vagyis hogy a jelölt „*derék polgár*”,⁷⁴ olykor ezt helyettesíti a nyomatékosabb és szintén a jelölt kiváló jellemét dicsérő „*probum*”, „*verecundum*”, „*frugi*” (*kiváló, tisztességes, jóra való*), illetve felsőfokú „*optimum*”, „*verecundissimum*” jelző vagy esetleg a *makulátlan* karakterre utaló „*innocentia*” és „*innocens*”, „*utilis*”, „*sanctissimus*” és „*benemerens*” attribútum.⁷⁵ Ezek a „*bonum virum*” fordulathoz képest stílusosan mindenképp színesítik a „plakátokat”, de valós képet a jelöltek személyiségéről aligha adnak, legfeljebb arra engednek következtetni, hogy a pályázók politikai program helyett túlnyomórészt személyiségük valós vagy elhithető vágyott integritásával kampányoltak.

A kampányból a becsmérő hang, az ellenpropaganda sem hiányozhatott. Ilyenkor azonban nem magát a jelöltet támadták, hanem az ajánlók hitelességét kezdték ki, ami természetesen minősíteni (leminősíteni) volt hivatott a pályázót is. Ennek megfelelően Vatiát Macerius és az összes álomszuszék (*dormientes*), gazember (*furunculi*) és borissza (*seribibi*, szó szerint: későig ivó/dorbézoló) támogatta;⁷⁶ alighanem szintén Vatiát ajánlhatták a köz bizalmába Colepsius és az orgyilkosok;⁷⁷ egy töredékesen fennmaradt felirat szerint pedig a szökött rabszolgáknak is megvolt a maguk jelöltje.⁷⁸

Visszatérve a „pozitív” kampányhoz: találni néhány, már-már programnak is beillő kijelentést a „plakátokon”, amelyek ily módon összegzik a választók által még befogadható, semmiképpen sem túlcizellált tartalmakat. Caius Iulius Polybius *aedilisi* működése jó kenyeret ígér.⁷⁹ Lucius Sextilis, a reménybeli *duumvir* viszont már bizonyított, hiszen sokak megtapasztalhatták bőkezűségét⁸⁰ – bármit is jelentsen ez. Munatius Caesernius nagylelkűsége már jobban tetten érhető, hiszen a felirat szerint a választók az általa rendezett (fizetett) ökölvívómérkőzést (*pugiles*) láthatták.⁸¹ Bruttius Balbus, akit Genialis ajánl *duumvir*nek, megkíméli – vagyis nem dézsmálja meg – a közpénzt.⁸² A választás a kölcsönös szívességek ideje is, amit a „plakátok” világosan ki is mondanak: Proculust és Loreiust Sabinus megválasztására buzdítják, aki cserében majd rájuk adja a voksát,⁸³ Popidius Secundus *aedilisi* tisztsége kapcsán hasonló felszólítás olvasható Rufinusnak címezve.⁸⁴ Nyilvánvaló tehát, hogy a jelöltek – feltehetőleg nem az *auctort* követve, bár ezt már Quintus Cicero a *Commentariolum petitionis*ban megfogalmazta tanácsként,⁸⁵ hanem a római politikai hagyomány talaján állva – óvakodtak konkrétan megfogható, illetve számonkérhető programmal a választók elé állni.

■ JEGYZETEK

1. Az itt idézett *dipinti* a *Corpus Inscriptionum Latinarum* IV. kötetében kerültek kiadásra (Berlin, 1871.), tehát az egyes feliratok előtti számok a CIL IV-re utalnak.
2. Németh György: *Választások a köztársaságkori Rómában*. In: Németh György – Nótári Tamás: *Hogyan nyerjük meg a választásokat?*; Quintus Tullius Cicero: *A hivatalra pályázók kis kézikönyve*. Lectum Kiadó, Szeged, 2014, 143. sk.; Nótári Tamás: *Tényálláskezelés és szónoki taktika Cicero védőbeszédeiben*. Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 77. skk.; Nótári Tamás: *Római jog*, Lectum Kiadó, Szeged, 2014, 51. skk.
3. Karl-Wilhelm Weeber: *Wahlkampf im alten Rom*. Patmos, Düsseldorf, 2007. 11.
4. Uo. 12.
5. 803. M Cerrinium aed(ilem) ovf scr(ibit) Florillus; 7418. L Popidium Secundum aed(ilem) ovf Lollius Synhodus cliens rog(at) scr(ibit) Papilio; 9851. Q Postum(ium) M Cerrinium aed(iles) ovf Euxinus rog(at) nec sine Iusto scr(ibit) Hinnulus; 9925. Q Postumium Proculum aed(ilem) drp ovf scr(ibit) Porcellus; 7535. Lucius pinxit; 709. Popidium Secundum aed(ilem) ovf dignus est scr(ibit) Inf(antio); 7343. (Popidio Rufo feliciter dignus est omnibus Pompeianis feliciter scripsit Inf(antio).
6. 222. Paquium Proculum Ilvir(um) virum b(onum) d(ignum) r(ei) p(ublicae) ovf A Vettium (Caprasi)um Felicem Ilvir(um) v(irum) b(onum) d(ignum) r(ei) p(ublicae) ovf digni sunt Q Marium (Rufum) M Lepidum Sabinum aediles v(iis) a(edibus) s(acris) p(ublicis) p(rocurandis) digni sunt s(crip) sit (Os?)sius dealbatore Onesimo; 1190. ...scripsit Secundum dealbante Victore adstante Vesbino.
7. 3775. L Statium Receptum Ilvir(um) i(ure) d(icundo) ovf vicini dig(nus est) scr(ibit) Aemilius Celer vic(inus) invidiose qui deles aegrotas.
8. Karl-Wilhelm Weeber: i. m. 34.
9. 443. Vatiam aed(ilem) vicini; 7195. L Ceium aed(ilem) vicini rogant; 3666. Casellinum aed(ilem) vicini rogant; 3460. Gavium aed(ilem) ovf vicini rogant.
10. 7925. Polybium aed(ilem) vicini civem bonum fac(iunt).
11. 7927. Trebium et Gavium aed(iles) d(ignos) r(ei) p(ublicae) ovf vicini; 193. (Hyp?)saeum quinq(uennalem) d(ignum) r(ei) p(ublicae) vicini volunt.
12. 7197. P Paquium Proculum (du)umvirum i(ure) d(icundo) vicini cupidi faciunt.
13. 7279. C Iulium Polybium aed(ilem) ovf Placidus cliens rog(at); 7685. Holconium Priscum d(uumvirum) i(ure) d(icundo) ovf Polites cliens; L Ceium Secundum rogant clientes. 7490
14. 7542. L Ceium Secundum aed(ilem) Ampliatius r(ogat) verecund(issimum cum) libertis Ampliatius; 1041. L Popidium Secundum aed(ilem) Dionysius l(ibertus) rog(at); 117. Cuspium Pansam aed(ilem) Fabius Eupor princeps libenitorum.

15. 128. M Cerrinium aed(ilem) Salinienses rog(ant); 470. M Epidium Sabinum aed(ilem) Campanienses rog(ant).
16. 7706 L Popinium L(uci) f(ilium) Ampliatum v(irum) b(onum) aed(ilem) d(ignum) r(ei) p(ublicae) ovf Urbulanenses rogamus.
17. Karl-Wilhelm Weeber: i.m. 18. sk.
18. Marcellus D. 50, 16, 85.
19. 7261. Duos fra(tres). Felix pomar(ius) rog(at).
20. A *lupinum* már az ókorban is kedvelt csemege volt, rendszerint az utcán árulták, tehát a *lupinarius* ajánlása olyasféle volt, mintha ma a tökmagárus biztatná voksolásra a járókelőket.
21. 3483. L C S Ilvir(um) Felicio lupinarius rog(at). 3423; Porculum aed(ilem) Felicio lupinopolus rog(at).
22. 149. M Cerrinium pomari(i) rog(at).
23. 97. C Cuspinum Pansam aed(ilem) muliones universi.
24. 206. M Holconium Priscum aed(ilem) pomari(i) rog(ant).
25. 202. M Holconium Priscum Ilvir(um) i(ure) d(icundo) pomari(i) universi cum Helvio Vestale rog(ant).
26. 113. C Iulium Polybium Ilvir(um) muliones rog(ant).
27. 601. Nerum aed(ilem) ovf unguentari(i) facite rog(ant).
28. 490. M Casellium Marcellum aed(ilem) agricolae rog(at).
29. 6672. Casellium vindemitores aed(ilem) rog(ant).
30. 241. Cn Helvium aed(ilem) Hermes Colo cum gallinariis rog(at).
31. 274. M Cerrinium Vatiam aed(ilem) saccari(i) rog(ant); 497. Vettium aed(ilem) saccari(i) rog(ant).
32. 3478. L Ceium (Secundum) Ilvirum i(ure) d(icundo) Primus fullo ro(gat); 7164. Holconium Priscum Ilvir(um) fullones universi rog(ant).
33. 7473. Lolium aed(ilem) ovf tegetari(i) rog(ant).
34. 7809. Herennium et Suetium aed(iles) quactiliari(i) rogant. d(igni) r(ei) p(ublicae).
35. 7812. Calventium Ilvirum i(ure) d(icundo) infectores rog(ant).
36. 951. C Holconium Ilvirum i(ure) d(icundo) lignari(i).
37. 743. I(?) Trebium aed(ilem) tonsores.
38. 677. Trebium aed(ilem) ovf clibanari(i) rog(ant).
39. 886. C Iulium Polybium Ilvir(um) ovf multum pistores rogant; 7273. Cn Helvium Sabinum aed(ilem) pistores rog(ant) et cupiunt cum vicinis.
40. 826. Popidium Rufum aed(ilem) piscicapi fac(iunt).
41. 373. (Epid?)ium ... Suetium Ilvir(um) ... culinari(i) rogant.
42. 6438. M Epidium Sabinum d(uumvirum) i(ure) d(icundo) ovf Sabinus dissignator cum plausu facit.
43. 103. M Holconium Priscum C Gavius Rufum Ilvir(os) Phoebus cum emptoribus suis rogat.
44. 336. Sallustum Capitonem aed(ilem) ovf caupones facite.
45. 1048. Q PP iuvenem aed(ilem) ovf d(ignum) r(ei) p(ublicae). Sabinus rog(at) copo.
46. 3674. M C M aed(ilem) Pyramus Olympionica Calvos rog(at).
47. 7231. Fuscum aed(ilem) Amandus sacerdos; 7900. Pansam aed(ilem) Amandus sacerdos rog(at).
48. 787. Cn Helvium Sabinum aed(ilem) Isiaci universi rog(ant).
49. 1146. Paquium d(uumvirum) i(ure) d(icundo) Veneri(i) rogant.
50. 7585. Holconium Priscum Ilvir(um) i(ure) d(icundo) spectaculi spectantes rog(ant).
51. 7576. M Epidium Sabinum Ilvir(um) d(ignum) r(ei) p(ublicae) ordo sanctus facit; 7584. Sabinum Ilvir(um) i(ure) d(icundo) sanctus ordo consensu populi facit; 7579. M Epidium Sabinum Ilvir(um) i(ure) d(icundo) ovf dignissimum iuvene(m) sanctus ordo facit Clementi sancto iudici fel(iciter).
52. 1059. M Epidium Sabinum Ilvir(um) iur(e) dic(undo) ovf dignum iuvenem Suedius Clemens sancrissimus iudex facit vicinis rogantibus.
53. 694. Capellam d(uum)virum i(ure) d(icundo) ovf Verna cum discent(ibus) rogat.
54. 275. C Cuspinum Pansam aed(ilem) d(ignum) r(ei) p(ublicae) ovf Saturninus cum discentes rog(at); 698. Sabinum et Rufum aed(iles) d(ignos) r(ei) p(ublicae) Valentinus cum discentes suos rog(at).
55. 368. M Cerrinium aed(ilem) Pollia rog; 457. Fuscum aed(ilem) Ipbigenia facit; 7749. Popidium Secundum aed(ilem) Pherusa rog(at); 9860. Trebium et Gavius aed(iles) ovf Siccia rog(at); 7189. C Iulium Ilvir(um) Fabia rogat ovf dignus est; 343. Casellium aed(ilem) rog(at) Secunde Ozomene ubiq(ue); 7288. Veientonem aed(ilem) Ascla rog(at); 7291. Vibium Severum Ilvir(um) i(ure) d(icundo) ovf Ascla rog(at); 7295. C CS M Ilvir(um) Ascla rog(at).
56. 6610. M Samellium Modestum aed(ilem) Epidia nec sine Cosmo (?) rogat; 1083. Cn Helvium Sabinum aed(ilem) ovf L Ceium Secundum Ilvir(um) ovf Recepta nec sine Thalamo.
57. 1053. Polybium Ilvir(um) Lollia cum suis; 3527. Pupium Ilvir(um) i(ure) d(icundo) ovf Appuleia cum Mustio vicino et Narcissus vos roga(nt); 171. A Vettium Firmum aed(ilem) ovf dignus est Caprasia cum Nymphio rog(at) una et vicini.
58. 7464. Ceium Secundum Ilvir(um) ovf Sutoria Primigenia cum suis rog(at) Astyle dormis.
59. 7669. A Trebium Valentem aed(ilem) Cerialis Acratopinon cum Cassia rog(at).
60. 7469. L Popi(dium) S(ecun)dum aed(ilem) ovf Taedia Secunda cupiens avia rog(at) et fecit.
61. Németh György: i.m. 145.
62. 3678. M Casellium et L Albucium aed(iles) ovf Stata et Petronia rog(ant) tales cives in colonia in perpetuo.
63. 7873. Ceium Secundum Ilvirum i(ure) d(icundo) Asellina rogat.
64. 7863. C Lollium Fuscum Ilvir(um) ... Asellinas rogant nec sine Zmyrina.
65. 7864. CI P Ilvir(um) i(ure) d(icundo) Zmyrina rog(at); 7841. C Iulium Polybium Ilvir(um) Cuculla rog(at).
66. Karl-Wilhelm Weeber: i.m. 36.
67. 1068. Cuspi fac Fadium aed(ilem) d(ignum) r(ei) p(ublicae); 7636. Priscum aed(ilem) ovf Lutati fac.
68. 1071. Modestum aed(ilem) Pansa fac facias. 1071

69. 183. Vettium Firmum aed(ilem) dignus est pomari facite; 7819. Caprasium et Paquium vicini facite; 1147. A Vettium Firm um aed(ilem) ... pilicrepi facite.
70. 822. M Holconium Priscum ovf Menecrates cliens B ... (?) dormis; 7517. Ampliatum aed(ilem) oro vos faciatis Lorei vicinae vis et dormis; 7650. Ampliatum aed(ilem) dignus est Graphicae dormis et cupis; 7578. Capellam d(uum)v(irum) i(ure) d(icundo) ovf Proc(ule) dorm(is).
71. 7619. Ampliatum aed(ilem) Trebi surge fac aed(ilem) Lollium Fuscum adolescentem probum; 7668. L(ollium) F(uscum) aed(ilem) cliens surge fac.
72. 2974. Suetium ... Maci vigila; 7703. Veintonem aed(ilem) Police vigila; 858. C Calventium Sittium Ilvir(um) i(ure) d(icundo) Uboni vigila; 7649. Popidium Ilvir(um) Graphice vigila; 7632. L Popidium L f(ilium) Ampliatum aed(ilem) o(ro) te fac(ias) Trebi et Soteriche et vigilate.
73. 7694. Alipe cupis; 7910. Popidium iuvenem aed(ilem) Crescens scio te cupere.
74. 123. Trebium aed(ilem) v(irum) b(onum) ovf; 174. A Vettium Firmum aed(ilem) v(irum) b(onum) ovf Felix cupit; 3516. Trebium Valente(m) et Gavium Rufum viros bon(os).
75. 7974. L Ceium Secundum iuvenem optimum d(uum)v(irum) i(ure) d(icundo) ovf Sex Ceius facit; 290. Samillum Modestum iuvenem probum aed(ilem); 968. PopidiumSecundum verecundum adolescentem aed(ilem) ovf; 309. Holconium Priscum verecundissimum d(ignum) r(ei) p(ublicae) aed(ilem) ovf dignissimum; 943. Holconium Priscum d(ignum) r(ei) p(ublicae) Ilv(irum) iuvenem frugi; 1012. Popidium Secundum egregium adolescentem aed(ilem) ovf; 597. Suetcios Certurn Ilvir(um) i(ure) d(icundo) Verum aed(ilem) Celsum collegam rog(at) Elainus dissign(ator) rog(at) quorum innocentiam probastis; 720. L Popidium Secundum aed(ilem) iuvenem innocuae aetatis d(ignum) r(ei) p(ublicae) ... umus cupit; 7684. Pansam aed(ilem) iuvenem sanctissimum d(ignum) r(ei) p(ublicae) ovf; 3471. C Gavium Rufum Ilvir(um) ovf utilem r(ei) p(ublicae) Vesonius Primus rog(at); 9832. Vatiam et Postumium d(ignos) r(ei) p(ublicae) benemerentes.
76. 575. Vatiam aed(ilem) rogant Macerio dormientes universi; 576. Vatiam aed(ilem) furunculi rog(ant); 581. M Cerrinium Vatiam aed(ilem) ovf scribibi universi rogant scr Florus cum Fructu.
77. 246. M C V v(irum) b(onum) aed(ilem) ovf Colepsius rog(at) sicari o(vf.?).
78. 7389. ...drapetae omnes.
79. 429. C Iulium Polybium aed(ilem) ovf panem bonum fert.
80. 7178. L Sextilem Ilvir(um) i(ure) d(icundo) multis fecit benigne.
81. 9939. L Munatium Caeserninum quin(quennalem) Nucerni (pu?)giles spectastis.
82. 3702. Bruttium Balbum Ilvir(um) Gen(ialis) rog(at) hic aerarium conservavit
83. 635. Sabinum aed(ilem) Procule fac et ille te faciet Proculus; 7733. Cn Helvium Sabinum aed(ilem) v(irum) p(robum) Lorei fac et ille te faciet.
84. 3409. Popidium Secundum aed(ilem) d(ignum) r(ei) p(ublicae) probissimum iuvenem ovf Rufine fave et ille te faciet.
85. Quintus Tullius Cicero: *Commentariolum petitionis* 53. (Szövegkiadását lásd Günter Laser: *Quintus Tullius Cicero, Commentariolum petitionis*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2001.)

